

DE KEERSOPPER

NR 67 september 2022

ELSEN, SANTOL, BIERMANS EN ALEWIJNS

Elsen, Santol, Biermans en Alewijns zijn de hoofdrolspelers in deze uitgave van De Keersopper.

Johan Biemans vond nieuwe informatie over Albert Elsen en Abbé Santol, waardoor het verhaal 'Elsenhof met sjeike historie' uit De Keersopper 65 een vervolg krijgt.

Theo Antonis verdiepte zich in het leven en werk van de Westerhovense onderwijzerszoon Jan Biermans. Hij schopte het eerst tot Apostolisch Vicaris van het immense vicariaat Boven-Nijl. Daarna nam hij de leiding van de Congregatie van Vreemde Missiën Mill Hill op zich.

Ad Tilborghs nam de familie Alewijns onder de loep en verdiepte zich er in hoe Jan Alewijns via radiodistributie Bergeijk voorzag van nieuws, amusement en muziek, om vervolgens zelf en later door zijn kinderen de zaak en activiteiten uit te bouwen naar elektra, radio, TV en huishoudelijke apparaten en artikelen.

Drie verhalen over mensen die Bergeijk ieder op hun eigen manier kleur gaven.

De redactie wenst u veel leesplezier.

ELSENHOF MET SJIEKE HISTORIE II

Enig spuurwerk heeft toch nog resultaat opgeleverd. Om maar te beginnen met het instrument dat Albert Elsen aan onze fanfare heeft geschonken, nam ik contact op met de ‘schatbewaarder’ van onze Koninklijke Harmonie. Een dag later stond hij al bij me aan de deur met een blinkende trompet, gemaakt door een fabrikant in Brussel. Was al blij verrast, maar toch knipperde er nog een rood lichtje in mijn geheugen. Toen ik in 1986 bezig was met mijn boek over 100 jaar Echo der Kempen had ik ergens in de notulen van de fanfare iets gelezen over die schenking. Zodoende haalde ik die gekopieerde notulen uit mijn archief en las alle verslagen uit de periode 1892-1910, de jaren dat Albert Elsen in Bergeijk heeft gewoond. En warempel, driemaal kwam ik zijn naam tegen. De eerste keer, en dat was meteen schot in de roos: 1897 *“Op den 9 September 1897 is het gezelschap met een nieuw instrument (Bombardon siB) verrijkt, een geschenk van den Weled. Heer Alb. Elsen; op den 1 November een soirée musicale te zijnen huize gegeven, waarbij het gezelschap door ZijnE. zeer gul werd onthaald op Champagne.”* Champagne met een hoofdletter! De EdK bestond toen precies tien jaar.

Tussen haakjes, bij de oprichting in 1887 had het corps al een bombardon, bespeeld door de 24-jarige P.J.G. Aarts, (burgemeester 1894-1930), in 1891 bespeeld door G. van Lieshout.

Bij het koperen bestaan van de fanfare: 24 juni 1900 werd er een Internationaal Festival georganiseerd met tien deelnemende corpsen (een uit België, Arendonk). Wie is dan erevoorzitter voor de feestcommissie? Onze A.J.A. Elsen, naast notaris Van Galen de beschermheer.

In hetzelfde jaar nog een derde vangst, tevens de laatste in de notulen: *“In den loop van den zomer werd meermalen gesproken om eenige instrumenten ter reparatie te zenden aan Mr. Mahillon te Brussel, wyl deze defect waren; doch indien men niet op al te groote kosten zoude komen, oordeelden de leden dat het verkieslijker zoude zijn, om alle instrumenten te gelijk te laten nazien, waaraan dan ook is gevolg gegeven, zoodat 1 Nov. alle instrumenten, behalve Helicon en Grosze Caisse [grote trom] aan de fabriek zijn opgezonden. De afwerking was geheel tot tevredenheid der leden, instrumenten waren hersteld als nieuwe, en zijn rond 15 Dec. weder in ons bezit gekomen. De kosten beliepen fl. 153, met f. 15 voor inkomende rechten”*.

Deze gegevens mailde ik naar de schatbewaarder Paul Christiaans, die een uur later de echte *bombardon siB* uit zijn schatkamer kwam omruilen met de eerder genoemde trompet. Beide instrumenten komen uit het atelier van G. MAHILLON – FOURNISSEUR BREVETE DE L'ARMEE ET DES CONSERVATOIRES – BRUXELLES.

Uit overzichten van werkende leden, met vermelding welk instrument ieder bespeelde, kwam tot 1900 geen trompet voor; de bombardon werd toen bespeeld door Jos van Houts. Vergeleken met de trompet is de bourdon een flink maatje groter, ruim 1 meter zoals ge ziet.

Het toeval wil dat het nu precies 125 jaar geleden is dat dit instrument aan onze nog prille maar al met prijzen bekroonde fanfare geschonken werd.

De inscriptie bovenaan de beker op de bourdon luidt in hoofdletters: GESCHENK – V/D WELED. GEB. HEER A.J.A. ELSEN – A/D FANF. – DE ECHO DER KEMPEN – BERGEIK 7 SEPT. 1897. In de notulen staat 9 Sept. 7 september viel op een dinsdag. Zo mogen we nu terugzien op een tastbare herinnering, die we met dank aan de schatbewaarder, een plekje geven in de rijke historie van ons aller Bergeijk.

Santol

Ook over de raadselachtige rol van Abbé Santol ben ik nog een slipje van de luijer of tipje van de sluier op het spoor gekomen. Een vondst in een niet voor de hand liggende krant, *de Limburger Koerier. Provinciaal Dagblad.*

1ste Uitgaaf. Dinsdag 19 September 1911 - Eerste Blad.

UIT DE PERS - VOLKS-VERLEUGENING. Het VOLK schreef: WEER ABBÉ SANTOL. Men schrijft ons:

Wie 't nog niet wist, kan vernemen, dat deze brave kinderleverancier nog leeft en weer in aktie is. In de Peel- en Kempenbode van Eindhoven lazen we l.l. Zondag een bericht uit de Noord-Brabantsche grensplaats Bergeijk bij Valkenswaard van dezen inhoud:

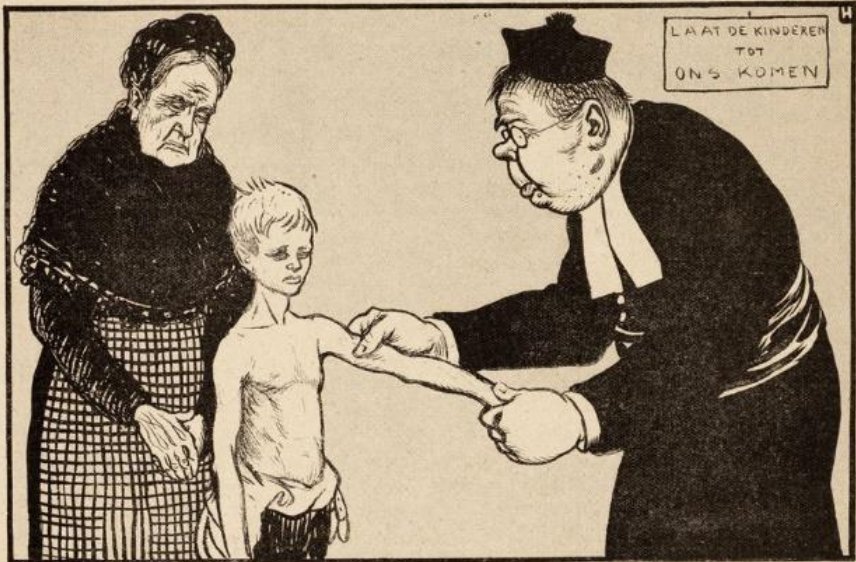
“Uit zeer betrouwbare bron vernemen we, dat er van een vestiging van Abbé Santol in deze gemeente niets zal komen. Abbé Santol heeft wel onderhandelingen gevoerd tot aankoop van het in deze gemeente gelegen Landgoed van den heer Elsen te Antwerpen, doch deze onderhandelingen hebben tot geen resultaat geleid. De “heikneuters” mogen wel blij zijn, dat Santol maar wegblijft. Maar waar die “Abbé” zijn geluk al niet beproeft!”
De Residentiebode teekent hierop aan:

Dit lezend zal men zich herinneren de leugenachtige campagne van Volk en consorten, voor een paar jaar tegen Abbé Santol opgezet. Hoewel overtuigend gebleken is, dat dezen Abbé niets kon ten laste gelegd, heeft het Volk het nooit kunnen brengen tot eenige herroeping van den rondgestrooiden laster. Thans schijnt de campagne opnieuw te moeten beginnen.

't Is fraai, hoewel eenigszins te begrijpen, Abbé Santol werkt namelijk voor arme verwaarloosde kinderen, die hij op 't goede pad tracht te houden en waaraan hij een eerlijken werkkring wil bezorgen. Dat is natuurlijk niet naar den zin van socialistische heeren, die op verwaarloozing moeten teren, en nu bang zijn, dat hun de zieltjes ontgaan. Dat daartoe laster geoorloofd is, schijnen de socialisten te meenen, die trouwens wel meer blijik geven de valsche spreuk te huldigen: het doel heiligt de middelen.

Toch ook wel een mooie verloren gegane bladzijde uit onze roemruchte historie. We weten nu ook met terugwerkende kracht dat onze voorouders in de Peel- en Kempenbode “heikneuters” werden genoemd.

VAN DE MAASTRICHTSCHE KINDERENMARKT.

Abbé Santol: Het jong is wel wat erg mager, maar dat kan met goed voer misschien nog wel in orde komen. Nou, moedertje, hoeveel moet je voor hem hebben?

Johan Biemans

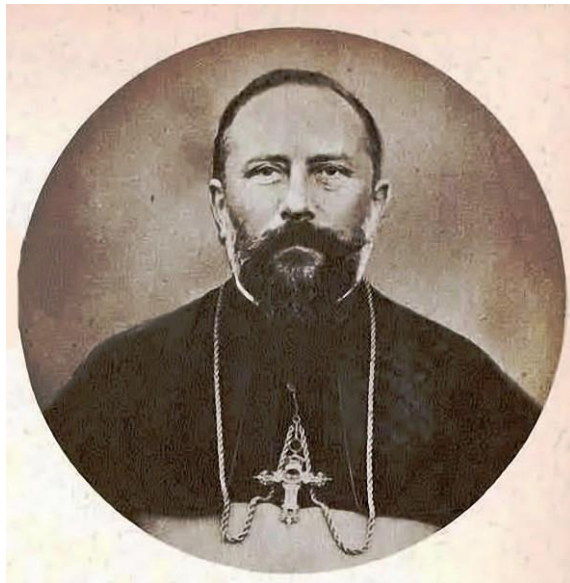
EEN PIONIER UIT WESTERHOVEN

Op 8 november 1871 werden Johannes Hendrikus Biermans en Catharina Margaretha van Moll verblijdt met de geboorte van een zoon. Zij gaven hem de namen Johannes Hendrikus Maria. De vader was in die tijd hoofdonderwijzer in Westerhoven.

Na de lagere school ging Jan studeren aan de Latijnse school te Gemert. Deze school werd kort na het concilie van Trente opgericht om jongens voor te bereiden op een religieus ambt of een studie aan de universiteit. Aan arme studenten werd een studiebeurs verleend.

Als 15 jarige begon Jan aan zijn priesteropleiding op het klein seminarie Beekvliet in St. Michielsgestel .

In 1889 trok de oprichter van St. Jozefs Congregatie voor vreemde Missiën Mill Hill (Herbert Vauhhan) met een wervingscampagne langs de

seminaries in Nederland en België. Deze congregatie had als doel het verkondigen van het evangelie aan niet-christelijke volkeren buiten Europa. Dit moest een grote indruk op de jonge Biermans hebben gemaakt en zijn roeping om missionaris te worden hebben versterkt, want in oktober 1889 verliet hij na het afronden van zijn Latijnse studie, het kleinseminarie en verhuisde naar het nieuwe missiehuis van de St. Jozefs Congregatie

van Mill Hill in Roosendaal. Hier volgde hij twee jaar een studie filosofie. In 1891 vertrok hij naar het moederhuis van de Congregatie in Mill Hill bij Londen voor zijn theologie studie. Op 25 juli 1896 werd Johannes H.M. Biermans door kardinaal H. Vaughan tot priester gewijd. Acht dagen later droeg de pas gewijde priester zijn eerste H, Mis op in de kerk van de H. Servatius in zijn geboorteplaats Westerhoven. Een gebeurtenis, die in Westerhoven uitbundig gevierd werd,

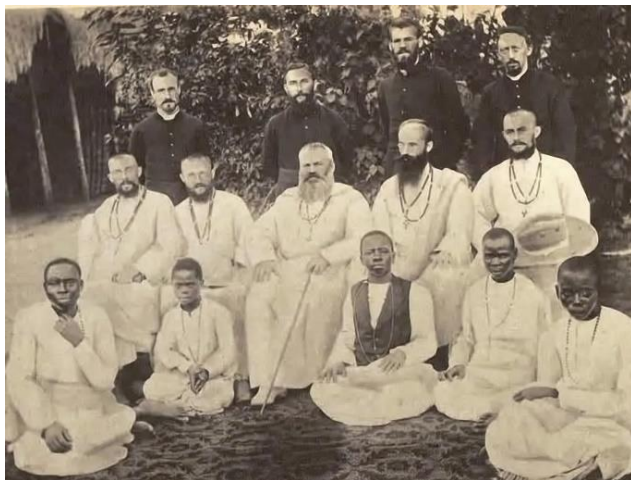
Op 3 november vertrok de nieuwe Westerhovense priester naar de missie in Oeganda met als standplaats Nsambya. Nsambya was de hoofdzetel van het in 1894 opgerichte vicariaat van de Boven-Nijl. Een vicariaat is een bisdom in wording en wordt bestuurd door een apostolisch vicaris, die tot titulair bisschop wordt benoemd. Een titulair bisschop is een bisschop van een bisdom dat in de eerste eeuwen van het christendom heeft bestaan.

Na een voorspoedige zeereis bereikte hij de havenstad Mombassa, in het tegenwoordige Kenia. Spoorverbindingen behoorden in die tijd nog tot vrome wensen. Voor de nieuwe missionaris begon nu het moeilijkste deel van de reis. De reis naar het binnenland moest te voet worden afgelegd.

Pater Biermans schrijft in zijn boek ‘‘Eene beknopte geschiedenis van het apostolisch Vicariaat van den Boven-Nijl Uganda’’: *Alles wat voor de reis nodig was moest worden ingekocht en verpakt in kisten niet meer wegend dan 30 kg., zijnde dit de maximum vracht, waarmede men een neger belasten kan. Ook werden enige krachtige ezels voor de reis uitgerust. Eveneens moesten tenten gereed gemaakt worden, welke de eenige schuilplaats en het nachtverblijf voor de reizigers zouden vormen en tevens dienst moest doen bij het opdragen van de H. Mis.’* Verder werd de karavaan begeleidt door een aantal bewapende inlandse soldaten, omdat de autoriteiten verboden hadden zonder een geleide naar het binnenland af te reizen.

Verhalen over de zware reis begint pater Biermans met de volgende inleiding: *‘Onze karavaan had van af het begin met allerlei moeilijkheden te kampen en dus kan ik mij wel den angst en bange bezorgdheid voorstellen van onze padvindere, toen zij daar de eerste maal om het nachtvuur geschaard zaten, peinzend over al wat nog voor hen lag; over*

menigvuldige reizen, over gevaaren op rivieren, over gevaaren van roovers, over gevaaren van de heidenen, over gevaaren in de woestijn, over gevaaren onder valsche broederen, over arbeid en zwoegen, over menigvuldig waken, over honger en dorst, koude en naaktheid.’

Op de foto pater Biermans, bovenste rij 2de van links

Na zes maanden arriveert de karavaan in de missiepost te Nsambya, Vanuit hier begint de nieuwe missionaris zijn werk. Nsambya ligt aan het grote Victoriameer en is tegenwoordig een wijk van Kampala, de hoofdstad van Oeganda.

Het vicariaat van de Boven-Nijl lag ten noorden en oosten van het

Victoriameer en besloeg en oppervlakte van circa 600 km²

Er was veel werk te verzetten.

Pater Biermans schreef in zijn eerder genoemde boek: *‘Het vestigen van een nieuwe missiepost is niet slechts een kwestie van het zoeken naar een mooi gelegen plek. Het heele gewest moet eerst door en door verkend worden, en alle hoofden bezocht, ten einde hun standpunt en bereidvaardigheid ten opzichte van de missie te peilen; er moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van water en boomen en een onderzoek moet worden ingesteld naar de geschiktheid van de grond, voor het aanplanten van gewassen en het bouwen van woningen. Deze en vele andere vraagstukken moeten zorgvuldig overwogen worden om de toekomstige missie blijvend te doen slagen. En de oplossing kan alleen gevonden worden ten koste van lange en moeizame reizen, tijdens welke men zich door en door met land en volk vertrouwd moet weten te maken.’*

Als dan uiteindelijk een geschikte plaats is gevonden dan kan de missiepost gebouwd worden.

Pater Biermans schrijft: *‘Met behulp van catechumenen wordt een flink stuk groen van struikgewas en gras gezuiverd; onderwijl gaat een missionaris, vergezeld van een paar stevige negers, naar een naburig bosch en velt de nodige boomen voor het maken van gebinten, steunbalken en muurpalen. Wanneer deze operatie is voltooid, wordt het houtwerk naar de bestemde plaats gesleept en kan met het eigenlijke bouwen een aanvang worden gemaakt. Er is een overvloed van riet in Afrika, dat terecht om zijn moerassen berucht is, en daar men dit materiaal maar voor het snijden heeft, behoeft men er niet zuinig mee te zijn. Het geraamte van het huis wordt zoowel van binnen als van buiten met bossen van riet, kruisgewijs over elkaar gebonden, bedekt. De bast van een bepaald soort boom doet dienst als bindgerei ofwel men maakt koorden van gras en papyrus. Wanneer het geraamte aldus aan alle kanten van dit rieten traliewerk voorzien is, worden de tusschen ruimten met modder aangevuld. In het Engels noemt men zulk een constructie een „wattle and daub house”.* Kerken, scholen en catechumenaten worden alle op dezelfde manier gebouwd. Tijdelijke altaren worden gemaakt van riet, geschraagd door een paar paaltjes, welke in de kleivloer zijn bevestigd. .... In de loop der jaren worden velerlei verbeteringen ingevoerd.’

Op foto doopsel op missiepost Kericho van arbeiders plantage

Gedurende vier jaren was pater Biermans in Nsambya werkzaam. In 1897 was hij aanwezig bij de proclamatie van Daudi Chwa als Kabala (= koning) van Boeganda (een toenmalig koninkrijk in Oeganda). Dat zelfde jaar brak er een mouterij uit onder Soedanese soldaten. Zij waren ontevreden vanwege achterstallig soldij, onvoldoende uitrusting en te weinig rustperiodes. Verschillende Europeanen werden door de muiters vermoord. De missionarissen in de buiten posten werden teruggeroepen naar Nsambya. Ondertussen werden verse troepen aangevoerd om de muitende soldaten te onderwerpen. Aan pater Biermans werd gevraagd om als aalmoezenier op te treden voor de Afrikaanse strijdkrachten.

In 1901 werd hij benoemd tot overste van de missie op het eiland Buvuma in het Victoriameer. Over het ontstaan van deze missiepost werd verteld, dat de kinderen van Buvuma, die nog nooit een blanke hadden gezien, gelokt werden met behulp van een harmonica. Langzamerhand kwamen meer en meer inlanders naar de plaats van de missionaris. Zelfs het opperhoofd kwam een kijkje nemen. De vrouw van het opperhoofd had veel belangstelling voor de spiegel van de missionaris. Door al deze belangstelling kon al snel spijkers met koppen worden geslagen. Kort na de aankomst van pater Biermans op het eiland was er uitbraak van de slaapziekte. Deze tropische infectieziekte greep zo snel om zich heen dat hij gedwongen was om terug te keren naar het vaste land. Uiteindelijk zou 70% van bewoners van het eiland overlijden.

Een jaar later werd hij met de Nagalama-missie belast. Om daarna in 1904 teruggeroepen te worden naar Nsambya om tijdens de afwezigheid van de apostolisch vicaris Mgr. Hanlon het bestuur van het vicariaat over te nemen. Na terugkomst van Mgr. Hanlon bleef hij als overste van de hoofdmissie in Nsambya werkzaam. Deze hoofdmissie werd vanaf 1903 verder uitgebouwd. Er kwam een klooster voor zusters, een goed geoutilleerd ziekenhuis en een school.

In oktober 1910 was pater Biermans toe aan een vakantie en keerde terug naar Nederland voor een jaartje wel verdiende rust. Het reizen naar Europa was er intussen gemakkelijker op geworden. Op het Victoriameer

Op foto interieur van de door Biermans gebouwde kathedraal in Nsambya

onderhielden stoomboten lijndiensten tussen de belangrijkste plaatsen en tussen Kisumu (aan het Victoriameer) en Mombassa was een spoorweg aangelegd.

Stil zitten tijdens zijn vakantie was er voor de pater niet bij. De kerk van Nsambya stond op invallen hij zag het als zijn taak om tijdens zijn vakantie de nodige financiën bij elkaar te brengen voor de bouw van een nieuwe 'kathedraal'. Terug in Nsambya werden de bouwplannen voortvarend aangepakt. Tijdens de bouw nam de pater zelf de troffel ter hand. Zo graag wilde hij zijn plan verwezenlijken.

Toen Mgr. Hanlon aftrad werd pater Biermans tot zijn opvolger benoemd en op 1 september 1912 tot bisschop gewijd. Hij kreeg de titel titulair bisschop van Gargaga. Zijn wapenspreuk werd: Nil nisi Te Domine = Niets zoek ik dan U, Heer.

Op de dag van de wijding was een enorme schare naar de nieuwe kerk van Nsambya gekomen. Deze rees fier boven de andere gebouwen uit. Het was de eerste kerk in Midden-Afrika die met dakpannen was bedekt, die in Oeganda waren gemaakt.

In de kerk hadden samen met de genodigden ruim 1500 personen een plaats gevonden. En buiten stond nog een bonte menigte van circa vijfduizend man. De vrouwen gekleed in een rok en blouse van rossig boomschors en de mannen in witte togen, rode mutsen en grijze en zwarte jasjes. De meesten met rozenkransen, scapuliers, kruisjes en medailles om de hals. Na afloop van de wijding werd bovenstaande foto gemaakt.

Het missiewerk nam onder leiding Mgr. Biermans een ongekennde vlucht. De ene na andere missiepost werd gesticht en gedurende de twaalf jaren van zijn bestuur nam het aantal christenen in zijn vicariaat toe met 175%.

De snelle uitbreiding had waarschijnlijk ook te maken met de ‘strijd’ die er gevoerd werd met verschillende protestantse kerken. Steeds meer kerken begonnen zendingsactiviteiten in Oeganda. Daarbij spanden zij zich in om zo snel mogelijke overal missieposten te stichten. Het vicariaat kon niet achterblijven, want de regering had bepaald dat het verboden was om twee missies van verschillende godsdiensten te vestigen binnen een afstand van 15 km. De locatie keuze werd hierdoor steeds moeilijker.

In 1914 kwam Mgr. Biermans naar Mill Hill om het algemeen kapittel van de St. Josephs Congregatie bij te wonen. Hiermee belande hij in de Eerste Wereld Oorlog. Na zijn verblijf in Engeland ging hij voor geldinzamelingacties naar

Amerika. Nadat hij daar verschillende steden had bezocht had, boekte hij voor de terugtocht op de ‘Lusitania’; een van de grootste en snelste passagiersschepen voor die tijd. Maar net voor zijn vertrek nodigde de bisschop van New-Jersey hem uit en hij besloot langer in Amerika te blijven. Niet lang daarna kwam het bericht dat de ‘Lusitania’ door een Duitse torpedo tot zinken was gebracht. Enige tijd later waagde hij de terugtocht naar Europa. Na een kort verblijf in Nederland reisde hij terug naar zijn vicariaat.

In 1922 ging een grote wens in vervulling. Het seminarie voor de opleiding van inheemse geestelijken ging van start. In een van de muren van het gebouw van dit seminarie is een steen gemetseld met de naam van Mgr.

Biermans. Een jaar later werd een Congregatie van inlandse zusters gesticht.

Als bisschop bleef Mgr. Biermans nog steeds missionaris in daadwerkelijke zin. Hij bleef preken, biecht horen en doopleerlingen onderrichten.

De jaren die hij werkte in Oeganda was het onderwijs met rasse schreden omhoog gegaan. De kleine lagere missieschooltjes, waar voorheen onderwijs werd gegeven onder een boom of in een hut, hadden zich ontwikkeld tot flinke stevige gebouwen, waar duizenden jongens en meisjes onderwezen werden. Over het gehele land bevonden zich nu ook middelbare scholen, waar leerlingen klaargestoomd werden voor een studie aan de net geopende universiteit.

Hij had zich laten kennen als een goed en energiek bestuurder en als iemand die wist om te gaan met mensen van allerlei ras, rang en stand.

Bisschop te midden van gelovigen na toediening van vormsel

Ook bij missionarissen stond hij hoog aangeschreven. Hun welzijn ging hem ter harte. Voor hen had hij een ziekenfonds gesticht en de benodigde financiën haalde hij binnen via bedelbrieven aan de hele Engels sprekende wereld.

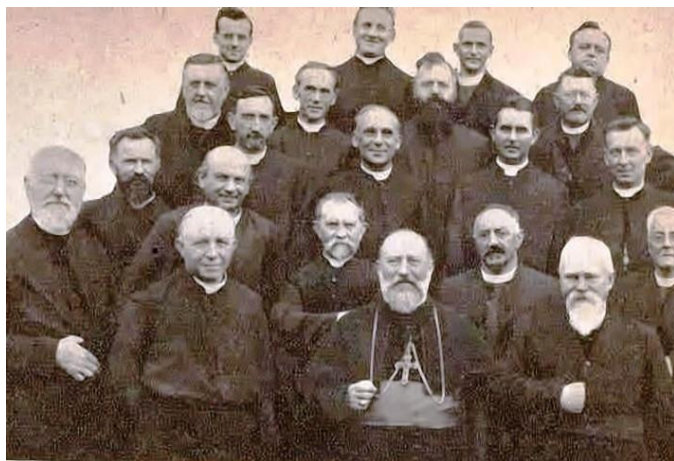
Op 24 juli 1921 was er een groot feest in Nsambya. Op deze dag werd het zilveren priesterfeest van Mgr. Biermans gevierd. Reeds vóór zonsopgang stroomde het volk toe. Er werden onophoudelijk H.H. Missen opgedragen door de vele aanwezige missionarissen. Na de Mis van 6 uur was de menigte zo gegroeid, dat het bijna onmogelijk was om de kerk te bereiken. Tegen 8 uur arriveerde het politiekorps uit Kampala om de orde rond de kerk te regelen. Om 9 uur droeg de jubilaris een H. Mis op. Het priesterkoor was te klein om alle aanwezige priesters een plaats te geven.

Van heinde en verre waren de autoriteiten naar Nsambya gekomen. Als feestgeschenk werd een bisschoppelijke troon in gotische stijl aangeboden, die gemaakt was in de vakschool van Kisubi.

Na de H. Mis was er gelegenheid de jubilaris te feliciteren. Hoe lang deze receptie duurde vermelden ge geraadpleegde bronnen niet.

In 1924 werd Mgr. Biermans om zijn grote talenten en kwaliteiten tot algemeen overste van de Congregatie gekozen

Gedurende de tien jaren dat hij aan het hoofd van de Congregatie stond kende deze een ongekende groei. In Nederland verrezen in 1926 het St. Bonifatiushuis in Hoorn en in Haelen (Limburg) het St. Joseph-missiehuis. Ook in Engeland, Oostenrijk en Ierland werden nieuwe missiehuizen gebouwd. De bouw van een missiehuis in Schotland was in voorbereiding. Ook breidde hij als Algemeen Overste de missiegebieden uit. Zo zond hij priesters naar landen die we tegenwoordig kennen als: India, Pakistan, Bangladesh, Borneo, Filipijnen, Nieuw Zeeland, Iran, Belgisch Congo, en Kameroen. Op onderstaande foto Mgr. Biermans te midden van priesters uit Nieuw Zeeland.

In 1934 werd hij gedwongen vanwege een slechtere gezondheid de leiding in andere handen over te geven en kwam hij terug naar Nederland. Suikerziekte en reumatiek knaagden aan zijn sterke gestel. Hij nam zijn intrek in het in 1919

aangekochte landgoed 'Vrijland' aan de Koningsweg te Schaarsbergen. Dit landgoed kreeg een drievoudige bestemming: een rustoord voor oude en invalide missionarissen van de congregatie, een herstellingsoord voor zieke missionarissen en een opleidingsschool voor broedermissionarissen.

Gedurende de periode dat Mgr. Biermans algemeen overste was van de congregatie was er flink gebouwd op het landgoed. Zo kreeg het complex een nieuw broederhuis, een nieuwe boerderij en een nieuwe kapel.

Met zijn gezondheid bleef hij tobben. Meerdere beroerten waren hier debet aan. Tijdens de betere dagen konden in 1936 zijn veertig jarig priester jubileum en in 1937 zijn zilveren bisschopsjubileum gevierd worden. Op 1 september 1937 werd dit laatste jubileum groots gevierd in Westerhoven.

Op 24 januari 1941 overleed Mgr. Biermans in het ziekenhuis in Zevenaar. Vier dagen later vond onder zeer grote belangstelling van kerkelijke wereldlijke autoriteiten de uitvaart plaats in de kapel van de zusters van het ziekenhuis. Westerhoven werd vertegenwoordigd door zijn burgemeester. Na afloop van de viering in de kapel werd het stoffelijk overschot met een lijkkoets, getrokken door twee paarden en gevolgd door de vele aanwezigen naar het kerkhof van de zusters gebracht, waar hij begraven werd.

Van het laatste bezoek van de bisschop aan Westerhoven en de begrafenis heeft de familie van burgemeester Baken een 8 mm film gemaakt. De link voor deze film is te vinden om de website www.heemkundekringbergeijk.nl via <Cultuurhistorie en Erfgoed>, <Video's>, <Video's Westerhoven>.

In Westerhoven werd hij geëerd door zijn naam te verbinden aan een plein: het Mgr. Biermansplein.

Geraadpleegde bronnen:

Mgr. Biermans; Eene bekopte geschiedenis van het apostolisch vicariaat van den Boven-Nijl, Uganda

F.U. Ros; MillHill 100 jaar in Nederland 1890 – 1990

C. Schoenmaker; De wijding van onze Hollandschen Bisschop Mgr. Biermans in Oeganda

C. van Dijck; Een harde werker

De Katholieke Illustratie; jaargang 46 - 1911-1912

Nieuwe Haarlemsche Courant 28-10-1912

De Katholieke Missiën; jaargang 37 – 1911-912, jaargang 38 – 1912-913 en jaargang 47 – 1921

Annalen der Afrikaanse Missien; jaargang 38 – 1921-1922 en jaargang 42 – 1926

Maasbode 24-1-1941

Africo christo; jaargang 52 - 1956

Theo Antonis

DE FAMILIE ALEWIJNS BRACHT BERGELIJK LANDELIJK NIEUWS, AMUSEMENT EN MUZIEK

Dat was in de tijd dat er nog geen televisie was. Dat je om te bellen je het telefoonnummer nog moest 'draaien'. Met een draaischijf. En de radio nog in de kinderschoenen stond.

Radio

Begin jaren dertig van de vorige eeuw kon je opeens naar muziek en naar nieuwsberichten luisteren, dat ergens ver weg werd uitgezonden en dat zo maar via een antenne en je eigen radiotoestel de huiskamer instroomde. Dat was toen het nieuwste van het nieuwste, en toen helaas nog voor weinig mensen weggelegd.

Voor de jongeren onder ons: Een radio kostte vroeger veel geld, heel veel geld. En dat niet alleen: er was een zekere kennis noodzakelijk voor het opstellen en bedienen van het toestel. Ook was voor een

ongestoorde ontvangst een behoorlijke antenne nodig. Verder ook accu's, reservelampen, etc.

Het alternatief: radiodistributie

In een lokale radiocentrale stonden een aantal grote radio's die elk continue op één zender afgestemd waren, waaronder in ieder geval Hilversum I en II. Die uitzendingen werden via een bovengrondse draad doorgegeven naar de abonnees. In de aangesloten huizen hing een kastje met twee knoppen: één voor het volume en één voor de zenderkeuze. Op dat kastje was een luidspreker aangesloten. Netvoeding was niet nodig. En als het niet stormde of ijzelde en de draden niet braken, en de bliksem niet insloeg, dan kon je genieten van een geluidskwaliteit die beter was dan een 'echt' radiotoestel. En voor dat alles betaalde de abonnee een paar gulden per maand.

In 1932 waren in Nederland al ruim 600 lokale radiocentrales actief. Ook in onze regio zijn er ondernemers die brood zagen in een radiocentrale. Zoals in Bergeijk de familie Alewijns.

Het begon met Petrus Johannes Baptist Alewijns, geboren in Bergeijk op 24 juni 1902. Hij kreeg de roepnaam Jan, verwijzend naar de feestdag van Sint Jan, 24 juni.

Jan Alewijns was leergierig, zeker als het ging over elektriciteit, over de plus en de min, over gelijkstroom en wisselstroom. Hij bezocht de ambachtsschool in Eindhoven en behaalde daar in april 1920 het diploma elektriciteit. Hij was toen 18 jaar.

Direct begon hij een eigen zaak, een elektrotechnisch installatiebureau. En het ging hem voor de wind. *De Provinciale Noord-Brabantse Electriciteits Maatschappij* (PNEM) erkende hem als installateur en hij kreeg meteen als bijbaan het innen van de rekeningen van de PNEM. Ook werd hij aangesteld als PNEM-rayon monteur.

In 1923 zag in Bergeijk het *Gemeentelijk Elektriciteitsbedrijf* het licht. Dat kunnen we opmaken uit de verslagen van De Commissaris van de Koningin. In juli 1924 schreef hij over Bergeijk: *Elektriciteitsbedrijf gaf het eerste jaar een verlies van 1.200 gulden.*

In het verslag van de gemeenteraad van maart 1927 werd J. Alewijns vermeld als zijnde directeur van het G.E.B., het Gemeentelijk Elektriciteitsbedrijf.

Goedgevonden en besloten een en ander ter kennis te brengen van J. Alewijns, als zijnde directeur van het G.E.B.

Rond 1931 kreeg Jan Alewijns de vergunning om een radiocentrale te exploiteren. Drie versterkers en twee radio-ontvangers zette hij in een speciale ruimte en via een draad tussen paal en woning konden abonnees van het Eijkereind te Bergeijk tot in het Boscheind in Luyksgestel luisteren naar het wonder van de radio.

Je kijkt recht op de winkel van Jan Alewijns (foto jaren dertig vorige eeuw)

De exploitant was verplicht om de programma's van Hilversum I en II onverkort door te geven. Maar omdat toen radiozenders nog niet 24/7 in lucht waren, vulde Jan Alewijns een deel van die radiostilte op door nummers te draaien uit de eigen platencollectie. Op de derde versterker was daarvoor een platenspeler en de microfoon aangesloten.

Op de foto Jan Alewijns in zijn 'radiocentrale'. Onder zijn rechteroksel is de platenspeler zichtbaar.

Maar Jan was in de eerste plaats elektricien. En had werk genoeg. Ook met mooie opdrachten, zoals in 1933:

BERGEIJK, 14 Sept. Aan den heer J. Alewijns, electricien alhier, is de elektrische installatie gegund van het in aanbouw zijnde klooster te Luijsgestel. De aannemingsom bedraagt f 1350.

HET BESTE ADRES VOOR
 UW ELECTRICITEITSWERK
 IS **JOH. ALEWIJNS**
 ELECTRO-TECHNISCH RADIO-
 BUREAU, RIJWIJLEN, ENZ.
 TELEF. 32 — **BERGEIJK**

Huismoeders
 Besteedt uw kermisgeld
 goed en koopt een
Electrisch geschenk
 of neemt een aansluiting op de
**Bergeijksche Radio-
 Centrale**
 Beleefd aanbevelend,
Joh. Alewijns
 Elec. Techn. Bureau
BERGEIJK - Tel. 32

1937

Radio in de oorlog

Nederland was amper een half jaar bezet of de Duitsers bepaalden dat alle radiodistributienetten naar de PTT moesten overgaan. Om particuliere exploitanten te compenseren kregen ze bij de PTT een functie. Zo ook Jan Alewijns. Hij kreeg daarmee tijdens de oorlog de status van ambtenaar en daardoor niet alleen een inkomen voor zijn gezin, maar ook een vrijwaring als het ging om de gevreesde ‘Arbeitseinsatz’.

In de oorlogsjaren ging de aansluiting van luidsprekers gewoon door. Ook in Bergeijk wilden ze graag nieuws en muziek horen en betaalden daar graag een paar gulden per maand voor.

Jan Alewijns had diverse bewijzen- en vrijstellingsbewijzen nodig om zijn werk te kunnen doen. Zoals een bewijs dat uit hoofde van zijn beroep een rijwiel noodzakelijk was, een vrijstellingsbewijs voor inlevering van een rijwiel aan de bezetter, een bewijs van vrijstelling voor tewerkstelling in Duitsland, een vrijstellingsbewijs om zich 's avonds tussen 21.00 en 24.00 op de openbare weg te begeven voor reparaties aan het radiodistributienet. Veel abonnees keerden zich in de eerste jaren van de bezetting af van de radiodistributie. Zij hadden geen vertrouwen in een communicatiemiddel dat volledig in de greep van de bezetter was. Daar kwam in januari 1941 de invoering van de verplichte luisterbijdrage nog bij, die de prijs van de aansluiting verhoogde met ruim tien procent. Het aantal abonnees was midden 1942 bijna gehalveerd.

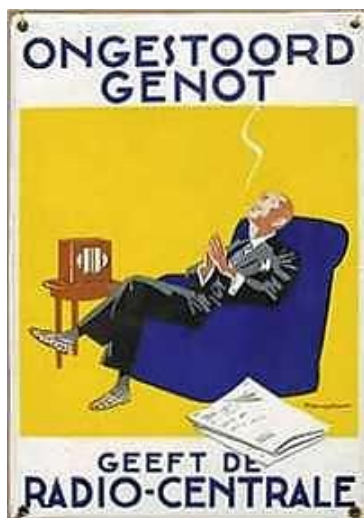
Veel abonnees keren zich af van deze Rijksradiodistributie van de bezetter, maar later in de oorlogsperiode, vanaf voorjaar 1943, stijgt het aantal abonnees juist weer, omdat alle radio's gevorderd waren: beter iets dan niets...

Na de bevrijding worden alle maatregelen van de bezetter op het gebied van radiodistributie ongeldig verklaard.

De Draadomroep, zoals deze vorm van distributie aan particulieren na de bevrijding werd genoemd, beleefde na de Tweede Wereldoorlog zijn hoogtijdagen. Op gezag van de bezetter hadden de Nederlanders immers hun radiotoestellen moeten inleveren. Diegenen die dat gedaan hadden, waren in de naoorlogse dagen niet in staat direct een nieuw toestel aan te schaffen en vonden profijt bij het huren van het grijze kastje van de Draadomroep met de bijbehorende aansluiting op het lokale distributienet, waarvoor in het land tientallen distributiecentrales werden opgezet

De luisterbijdrage, door de Duitse bezetter ingevoerd, blijft gehandhaafd. Uit die gelden wordt vanaf dat moment de hele omroep bekostigd. Na de

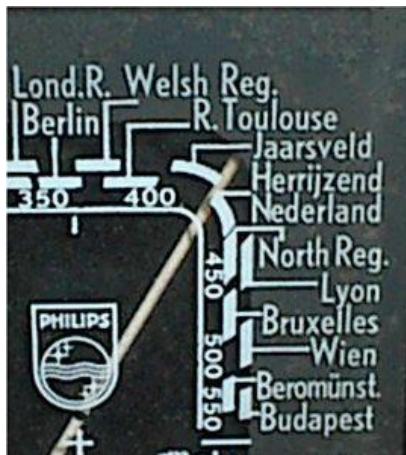
Tweede Wereldoorlog komt de radio tot grote bloei. In 1945 telt Nederland zo'n 300.000 toestellen, in 1949 is dat aantal al opgelopen tot 1.337.000.

Jan Alewijns had het er intussen maar druk meegekregen. Maar hij kreeg hulp van zijn zoon Willy (Bergeijk 18 maart 1927). Hij ging met zijn vader een vennootschap onder firma aan. De firma kreeg handen te kort om aan de toenemende vraag om te elektrificeren te kunnen voldoen. En om storingen op te lossen. Ze moesten steeds meer personeel aantrekken. Op een gegeven moment stonden al meer dan 10 mensen op de loonlijst.

Na de oorlog blijft de PTT de radiodistributie beheren en in 1953 verandert de naam in Draadomroep, omdat het woord distributie te veel aan de oorlog deed denken. Na de bevrijding van het zuiden (september 1944) kon Philips de productie de radio's weer opvoeren. Zo kwam er een radio in de handel met de zender 'herrijzend Nederland'. Radio Herrijzend Nederland was een radio-omroep die van 1944 tot 1946 uitzond vanuit Eindhoven onder verantwoordelijkheid van het Militair Gezag.

Philipsradio met zender ‘herrijzend Nederland’

In 1955 werd de draadomroep nog steeds gepromoot door de PTT. Vanaf 1958 plaatst de PTT in nieuwe woningen zogenaamde standaardaansluitpunten. Het PTT stopcontact in de woning bevat dan behalve de telefoonaansluiting ook een aansluiting voor de draadomroep. Niet lang daarna worden, tegen alle verwachtingen in, de radio's steeds goedkoper en krijgt de gewone man meer te besteden. Een eigen radio met een enorme lijst aan zenders komt binnen ieders bereik en dat betekent het einde van radiodistributie. In 1975 werd de Draadomroep formeel opgeheven.

Nadat Jan Alewijns zich had teruggetrokken werd de zaak voortgezet door zoon Willy. Hij verkocht de zaak in 1992, behalve de reparatiedienst en de verkoop van audio- en videoapparatuur. Dat bleef in de familie Alewijns, en wel bij Peter, de zoon van Willy en de kleinzoon van de oprichter van het elektrotechnisch installatiebureau, de oude Jan Alewijns.

Peter Alewijns heeft niks met de radiodistributie gehad, maar weet er veel van. Hij specialiseert zich nu in het repareren van 'oude' radio's. En van 'oude' televisies. Om die 'beestjes van toen' weer aan de praat te krijgen

Ad Tilborghs

Bronnen Delpher,
Met dank aan Peter Alewijns en Theo Antonis

De huidige kruising Molenakkers, Burg. Magneestr., Hof.
Foto: Jacques Mandigers

IN DIT NUMMER

Elsen, Santol, Biermans en Alewijns <i>Redactie</i>	pag. 1
Elsenhof met sjeke historie II <i>Johan Biemans</i>	pag. 2
Een pionier uit Westerhoven <i>Theo Antonis</i>	pag. 5
De familie Alewijns bracht Bergeijk landelijk nieuws, amusement en muziek <i>Ad Tilborghs</i>	pag. 16

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl
Ad Tilborghs en Theo Antonis (tevens vormgeving)
Productie Cees van Thoor en Jan Leenders

Gratis voor leden van de Heemkundekring Bergeijk

Losse nummers: € 4,00 per stuk

ISSN: 2213-820X